

Selvregulering hos barn

En kvalitativ studie som tar for seg selvregulering hos barn i barnehagealder og hvordan man kan arbeide med dette i en Montessoribarnehage.

Benedicte Sandmo

Kandidatnummer: 4002

**Bacheloroppgave – Arbeid med barn i et internasjonalt perspektiv
BHBAC3920**

Trondheim, mai 2018

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Innholdsfortegnelse

1.0 Forord	2
2.0 Innledning	3
2.1 Begrunnelse for valg av tema	3
2.2 Valg av problemstilling	4
2.3 Oppgavens oppbygging	4
3.0 Teori	5
3.1 Selvregulering	5
3.2 Følelser	6
3.3 Sosial kompetanse	7
3.4 Montessori	8
4.0 Metode	10
4.1 Valg av metode	10
4.2 Planlegging av datainnsamling	10
4.3 Beskrivelse av gjennomføring	11
4.4 Analysearbeid	12
4.5 Metodekritikk	12
4.6 Etiske retningslinjer	13
5.0 Funn og drøfting	14
5.1 Hvilke tanker har barnehagen om selvregulering	14
5.2 Hvordan arbeider barnehagen med selvregulering?	17
5.2.1 Metoder og verktøy	19
Grønne tanker, glade barn	19
Fokus på lekemateriell.....	20
Toleransevinduet	21
5.3 Hvilke konsekvenser har arbeid med selvregulering for barna i barnehagen	22
6.0 Oppsummering	24
7.0 Avslutning	25
8.0 Referanseliste	26
9.0 Vedlegg	27
9.1 Samtykkeskjema	27
9.2 Intervjuguide	28
9.2.1 Praksisfortellinger til intervjuguide.....	29

1.0 Forord

Denne oppgaven markerer slutten på tre flotte år på Dronning Mauds Minne Høgskole og etter tre år på barnehagelærerutdanningen er jeg mange erfaringer rikere. Jeg visste tidlig hvilket tema jeg ønsket å skrive om, på grunn av min praksisperiode i Seattle siste studieår. Her fokuserte de på selvregulering og jeg ble inspirert av deres væremåte og pedagogikk, og ønsket å utdype meg mer innen dette. Jeg ser ikke på dette som slutten, men heller starten på mer kunnskap om et interessant og relevant tema i dagens samfunn.

Jeg ønsker å takke mine informanter for å gi meg et innblikk i hverdagen til en Montessori barnehage, og til mine to veiledere for uvurderlig støtte under denne prosessen.

2.0 Innledning

Omtrent overalt hvor du er i dag, kan du komme over noen som snakker om viktigheten av å styrke barns evne til selvregulering. Dette skyldes et økende antall studier som viser at selvregulering legger grunnlaget for et barns langsiktige fysiske, psykologiske, atferdsmessige og pedagogiske velvære (Shanker, 2013). Men hva er selvregulering, og hvordan kan vi som pedagoger forbedre barnets evne til å selvregulere?

Enkelt sagt kan man si at det handler om å tilpasse og regulere egen atferd. Hvis du er lei deg, hva gjør du for at du skal føle deg bedre? Har du evnen til å regulere egen atferd i møte med situasjoner der du føler deg ubekvem eller opprømt? Er du selv klar over hvordan du lærer best? Selvregulering er noe som følger oss gjennom livet fra vi blir født til vi dør. Hvis man er tidlig ute med å fokusere på selvregulering og barnets evne til å regulere seg selv, kan dette ha positive konsekvenser for senere år. Størksen (2018) støtter seg til det teoretiske perspektivet til Calkins og Williford (2009) som forklarer selvregulering som en hierarkisk prosess der biologisk selvregulering, som omhandler hvordan vi regulerer kroppslige aktiviteter slik som søvn, ligger til grunn for selvregulering innenfor flere områder. Dette er noe som skjer når vi er spedbarn og innebærer oppmerksomhetsregulering og emosjonell selvregulering i tillegg til biologisk selvregulering. Oppmerksomhetsregulering kan defineres som evnen til å følge med på et objekt som er i bevegelse, og emosjonell selvregulering går ut på å utvikle evnen til å trøste seg selv hvis man for eksempel er trøtt. Etter hvert som vi blir eldre og starter i barnehagen ligger disse områdene til grunn for kognitiv og atferdsmessig selvregulering (Størksen, 2018, s.190). Slik som Størksen (2018) forklarer det kan vi se på selvregulering innenfor alle utviklingsområdene, noe som gjør dette til et tema verdt å utforske.

Barnehagelærerutdanningen fokuserer mye på voksenrollen og hvor viktig det er at barn får lov til å medvirke i egen hverdag. Men hvorfor fokuserer vi ikke også på hvordan vi på best mulig måte kan hjelpe barnet å regulere egne følelser?

2.1 Begrunnelse for valg av tema

Jeg ble introdusert for begrepet selvregulering da jeg hadde min utenlandspraksis i Seattle, der de hadde stort fokus på det innad i barnehagen. Jeg var i en relativt nyoppstartet utebarnehage som hadde bygd opp sin pedagogikk fra grunnen, der mange tanker var tatt i fra blant annet Montessoripedagogikken uten at de selv var en Montessoribarnehage. Å se på måten de

arbeidet med selvregulering på inspirerte meg til å søke mer kunnskap på dette fagfeltet. Jeg bestemte meg for at dette var et tema jeg ville fordype meg i, da selvregulering er essensielt for barnets utvikling og jeg ønsket å se nærmere på hvordan man på best mulig måte kan jobbe med det i en norsk barnehage. Jeg har valgt å ha praksisfortellinger fra mitt opphold i Seattle med i intervjuet, for å åpne opp for refleksjon av ulike praksiser.

Etter oppholdet har jeg også blitt mer interessert i Montessoripedagogikken og deres pedagogiske ide. Maria Montessori fokuserer på å ha et helhetlig syn på barnet der sosial, fysisk, emosjonell og intellektuell utvikling ses på som like viktige (Lexow, 2012, s.25). Deres pedagogiske tanke kan beskrives som ”En pedagogikk hvis mål er å hjelpe barna med den veldige oppgaven det er å konstruere seg selv og dermed omfavne livet i sin helhet og utvikles fra barn til voksen” (Lexow, 2012, s.27). På grunnlag av dette ønsket jeg å finne ut mer om hvordan de arbeider med et viktig tema som selvregulering, da det også handler om alle sider av et barns utvikling.

2.2 Valg av problemstilling

Temaet for denne oppgaven er selvregulering og jeg ønsker å fokusere på barns selvregulering og hvordan det jobbes med i en Montessoribarnehage. Min problemstilling er som følger:

”Hvordan arbeider en Montessoribarnehage med selvregulering?”

2.3 Oppgavens oppbygging

Jeg har valgt å dele oppgaven inn i kapitler og underkapitler, der hvert kapittel har en kort innledning som beskriver hva leseren kan forvente å lese om. Dette har jeg gjort slik at oppgaven blir mer oversiktlig. Oppgaven starter med de to punktene vi nå har vært igjennom: et kort forord og innledning. Videre i kapittel 3 blir jeg å gå inn på hvilke teoretiske tilnærminger jeg har valgt som er relevant for mine funn. I kapittel 4 beskriver jeg min metode og hvordan prosessen fra start til slutt har vært. Til slutt i kapittel 5 ser vi på funn og drøfting sammen der jeg har trekt frem de funnene som er relevant for min problemstilling. Litteraturliste og vedlegg finner vi til slutt i dokumentet.

3.0 Teori

Mitt utvalgte tema er selvregulering, og for å forstå begrepet er det nødvendig å se nærmere på ulike teoretiske begreper slik som selvregulering, sosial kompetanse og følelser. Siden jeg har valgt å fokusere på Montessori vil jeg også trekke inn relevant litteratur som tar for seg deres syn og metoder i arbeidet med barn.

Mitt teoretiske fokus ligger hovedsakelig på Shanker og Størksen da de har et stort fokus på selvregulering, sosial kompetanse og sosial utvikling, og dette er noe som støtter mitt tema og min problemstilling.

3.1 Selvregulering

Selvregulering er viktig for både sosial og faglig utvikling hos barn, og kan enkelt defineres som evnen til viljestyrt og tilpasset atferd. Mange forskere innen selvregulering mener at barns selvregulering i tidlig alder, da for eksempel evnen til å lytte til beskjeder, til å konsentrere seg i lek over tid, vise sosial kompetanse og tilpasse sin atferd – er avgjørende for at de skal gjøre det bra i barnehage og skole (Størksen, 2018, s.189). I følge Størksen (2018) kan vi også si at selvregulering er evnen din til å styre og modulere emosjoner, atferd og kognisjon slik at man på best mulig måte kan oppnå sine mål og tilpasse seg sosiale forventninger. I det Størksen (2018) sier ser vi at evnen til å tilpasse seg sosialt henger sammen med evnen til å selvregulere (Størksen, 2018, s.95). ”Selvregulering er helt avgjørende for læring og sosial tilpasning i de første trinnene i skolen, og også i et livsløpsperspektiv. Særlig viktig for selvregulering er det som skjer i alderen tre til fem år” (Jakobsen, 2015). Videre skriver Jakobsen (2015) at ” Det kan virke som om den selvreguleringen man får tidlig, blir en grunnmur for videre utvikling og læring. Disse årene kan ses på som et vindu for å lære selvregulering, som ikke finnes i andre aldre”.

”Selvregulering er en evne som vi alle trenger, hver eneste dag. Det hjelper oss med å nå våre mål og tilpasse oss sosialt. Veldig enkelt kan du si at det handler om vår evne til å tenke før vi handler. Og om at vi har regi på vår egen atferd og evne til å vurdere om atferden passer inn i ulike situasjoner” (Jakobsen, 2015).

Shanker (2013) påpeker at det er en tendens til å tro at selvregulering er det samme som selvkontroll, at man har en indre styrke til å motstå en impuls. Selvkontroll er så klart viktig

for barns evne til å håndtere oppgaver og fristelser de møter hver dag, men selvregulering representerer en helt annen måte å forstå hvorfor et barn kan ha problemer med selvkontroll – og hva som kan gjøres for å hjelpe det barnet (Shanker, 2013, s.1). Videre forklarer han at en av de vanligste feilene er å forveksle selvregulering med ettergivenhet. Et barn kan oppføre seg som vi vil, fordi det er redd for å bli straffet, eller bare for å skaffe seg en ettertraktet belønning; men dette er ikke det samme som det barnet som faktisk ønsker å oppføre seg på denne måten, hvor konsekvensene av en slik holdning for sunn utvikling er dyp.

Selvregulering har ingenting å gjøre med å være sterk eller svak, og å straffe et barn for ”mangel på selvdisciplin” når dets problem har å gjøre med et overspent nervesystem, risikerer å forverre de selvregulerende problemene som barnet har å gjøre med. I lang tid var den rådende ideen at du kan få et barn til å gjøre det du vil ved å bruke straff og belønning; men jo mer disse metodene for atferds regulering har blitt studert, jo mer innser vi at det ikke bare sliter på de voksne som må spille rollen som disiplinær, men det fungerer ikke på barnet – og i mange tilfeller kan det gjøre ting verre (Shanker, 2013).

Selvregulering representerer blant annet et forsøk på å forstå årsakene til en problematisk oppførsel, og deretter mildne disse årsakene, snarere enn å forsøke å slukke oppførselen. Enkelt sagt, selvregulering referer til hvor effektivt et barn behandler en stresser og deretter gjenoppretter seg selv. For å takle en stresser utløser hjernen en slags gasspedal, det sympatiske nervesystemet, for å produsere den nødvendige energien; og bruker deretter en slags bremse, det parasympatiske nervesystemet, for å gjenopprette. På denne måten regulerer hjernen mengden av energi som barnet bruker på stress, slik at ressursene frigjøres for andre kroppsfunksjoner, som fordøyelse, opprettholdelse av stabil kroppstemperatur eller oppmerksomhet og læring (Shanker, 2013). Barn vokser opp i en verden hvor selvregulering blir stadig mer viktig. Forskning viser at å være aktiv i sport, spille et musikkinstrument, være involvert i kunst o.l., gir enorme muligheter for selvregulering. Selvregulering handler om å gjøre disse tingene som øker barnets energinivå, men det handler også om å lære barna å håndtere situasjoner som barnet finner krevende (Shanker, 2013).

3.2 Følelser

Drugli (2018) beskriver følelser som et kroppslige uttrykk for hvordan vi kjenner oss innvendig (Drugli, 2018, s.53). ”Når nære personer deler barnets følelser, vil dette føre til at

positive følelser blir forsterket, mens negative følelser blir dempet. På den måten vil barnet lære å regulere sine følelser i samspill med andre mennesker” (Drugli, 2018, s.53).

I følge Fossen (2013, s.33) har følelser kvalitative kjennetegn, og følelsene våre kan variere i intensitet, fra et svakt inntrykk til en intens og sterk opplevelse. Følelser kan oppleves som gode – vonde, behagelige – ubehagelige, trygge – utrygge og kontrollerte – ukontrollerte. I det daglige bruker vi ofte ordet følelse med to ulike meninger. Følelse kan være knyttet opp mot vår fysiske sansing i egen kropp, altså at vi føler oss uvel, føler smerte, varme, kulde o.l. Dette kan kalles sansefølelser, og er ofte av en konkret og spesifikk karakter – som vil si at det kan avgrenses til bestemte områder på kroppen vår. Følelse kan også henvise til en opplevelsesmessig tilstand, der vi føler sorg, angst, glede, sinne osv. Dette blir kalt sinnsmessig opplevelse og er mer uspesifikk og flytende – og kan i mye mindre grad avgrenses til en spesifikk plass på kroppen. Likevel er ofte vår følelsesmessige opplevelse forbundet med kroppslige opplevelser og fysiske kjennetegn, for eksempel så kan det verke i magen og hjerteregionen når vi føler oss skuffet eller fortvilet (Fossen, 2013, s.24).

”Følelser er noe barn og voksne har felles, og ingen følelser er spesielle eller karakteristiske bare for barn. En viktig side ved barnets personlighetsmessige modning og utvikling er at det får selvinnsikt og blir kjent med seg selv og sine følelser, det vil si at det får et differensiert følelsesliv” (Fossen, 2013, s.25).

Fossen (2013) skriver videre at det er viktig å hjelpe barn i denne prosessen mot et differensiert følelsesliv, og det kan være nyttig at vi som voksne bevisstgjør oss på hvordan vi opplever og viser følelser på. Rammeplanen (2017) trekker frem at ”gjennom arbeid med kommunikasjon, språk og tekst skal barnehagen bidra til at barna uttrykker sine følelser, tanker, meninger og erfaringer på ulike måter” (Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, 2017, s.48. Heretter kalt Rammeplanen). Rammeplanen (2017) legger vekt på at personalet skal støtte barna ved å reflektere over egne og andres følelser. Personalet skal også arbeide aktivt med at barn skal bli kjent med egne følelser, og bli trygge på seg selv (Rammeplanen, 2017, s.23,50).

3.3 Sosial kompetanse

Størksen (2018) støtter seg til Elliot og Gresham (2002) som sier at ”(..) sosial kompetanse hos barn beror på evnen til samarbeid, selvhevdelse, selvkontroll, empati og det å vise ansvarlighet” (Størksen, 2018, s.81). Videre sier Størksen at summen av disse ferdighetene er

det vi kan kalle sosial kompetanse, og at barns tilknytningserfaringer og tidlig læring er sentrale i utviklingen av sosial kompetanse. Hun påpeker at en umoden utvikling av selvregulering, emosjonsforståelse, språk og aggresjonskontroll kan hos noen barn hindre dem i å opptre i situasjoner på en sosial kompetent måte (Størksen, 2018, s.81-82). Rammeplanen (2017) viderefører dette ved å si at ”Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill” (Rammeplanen, 2017, s.22). Pape (2000, s.22) definerer sosial kompetanse som våre holdninger til andre mennesker, og om vi behandler mennesker med den respekten vi selv ønsker fra andre.

3.4 Montessori

Maria Montessoris pedagogiske ide går ut på at verden er en enhet der alt har sin mening, og et av de viktigste målene for Montessoripedagogikken er at barna skal få en forståelse for hvordan alt henger sammen (Lexow, 2012, s.26). Montessoris pedagogikk fokuserer videre på å tilpasse miljøet til barna og la deres spontane interesser være en drivkraft. Ved å gjøre dette mener Montessori at konsentrasjon og læreglede får fritt spillerom. Noe som igjen skaper selvtillit, hjelper barnet til å utvikle seg og finne sin plass i verden (Lexow, 2012, s.3). ”Det forberedte miljøet (både det fysiske og det psykologiske) kan beskrives som en integrasjon av følgende prinsipper og aspekter: frihet, orden og struktur, estetisk tiltalende omgivelser, montessorimateriell og en spontan sosial trening i en atmosfære av respekt og vennlighet” (Lexow, 2012, s.5). Montessori legger også vekt på å utdanne de voksne i barnehagen slik at de på best mulig måte kan forstå barnas behov, og være en del av det forberedte miljøet (Lexow, 2012, s.5).

Montessori delte opp det forberedte miljøet inn i flere kategorier, deriblant fysisk, psykisk, intellektuelt og sosialt. Hun mente at atmosfæren i rommet er viktig for barnets læreglede, og barnehagen skal jobbe mot en varm atmosfære med voksne som er imøtekommende og opptatt av enkeltbarnets behov. Rommene bør være lyse, nøytrale og inkludere møbler i varierende størrelser slik at det er tilpasset ulike barn (Lexow, 2012, s.5-6). ”Et trygt, rolig og harmonisk miljø, der barna kjenner fellesskap med hverandre og med de voksne, er en forutsetning for at hvert enkelt barn skal oppleve en indre ro” (Lexow, 2012, s.6). Videre sier hun at konsentrasjon er viktig for barnets psykiske utvikling, og når de har behovet for å fordype seg i et tema eller en oppgave skal de kunne oppsøke et adskilt sted for ro og stillhet.

Montessori var i mot straff og belønning, og mente at voksne ofte gir barn ros for å sitte stille, noe som strider mot barnets natur da de har et grunnleggende behov for å bevege seg. For å bli sterke individer som fungerer godt i en gruppe er det viktig at barn får utvikle seg i harmoni med seg selv og følge sine indre drivkrefter (Lexow, 2012, s.6). Innenfor Montessori finner vi montessorimateriellet, som er det didaktiske materiellet som skal stimulere barnets intellektuelle utvikling. Materiellet blir gruppert i praktisk og sansetrenende materiell, materiell for språk, kultur og matematikk. Det finnes oftest i ett eller få eksemplarer og alt materiell skal være attraktivt for barna og stimulere alle sansene samt kreativitet, koordinasjon og bevegelse (Lexow, 2012, s.6).

Sosialt sett mener Montessori at barn utvikles sosialt gjennom å omgås voksne og barn i ulike aldre i et miljø som fremmer frihet og respekt. ”I og med at alt materiell bare finnes i ett eller få eksemplarer, lærer barna å ta hensyn og vente på tur – noe som er av stor betydning for en god sosial utvikling” (Lexow, 2012, s.6). De legger opp stimulerende aktiviteter med verktøy som er tilpasset barna, deriblant praktiske hverdagsaktiviteter slik som å vaske, feie, øse, knyte, dekke bord og sette stoler på plass. Grunnleggende og enkle ting som gjør at barnet kjenner seg som en verdifull og bidragsytende del av gruppen. Av disse aktivitetene blir også barnet bedre koordinert, konsentrert og blir bedre kjent med seg selv (Lexow, 2012, s.6).

4.0 Metode

Målet med en vitenskapelig metode, som kan beskrives som framgangsmåter eller teknikker for å gi svar på forskningsspørsmål, er å innhente informasjon om den sosiale virkeligheten og kunnskap om hvordan man kan analysere denne informasjonen. Vitenskapelig metode handler da enkelt sagt om å samle inn, analysere og tolke data, en sentral og viktig del av empirisk forskning (Bergsland og Jæger, 2014, s.66). I dette kapitlet blir jeg å gå igjennom prosessen jeg har vært igjennom ved innhenting av min empiri. Metodekapitlet er delt opp i syv delkapittel som tar for seg valg av metode, planlegging og gjennomføring av datainnsamling, analysearbeid, metodekritikk og til slutt etiske retningslinjer i henhold til arbeidet med datainnsamlingen.

4.1 Valg av metode

Bergsland og Jæger (2014) sier at det finnes hovedsakelig to ulike former for metode; kvalitativ og kvantitativ metode. ”Både kvalitativt og kvantitativt orienterte metoder bidrar på hver sin måte til en bedre forståelse av det samfunnet vi lever i, og av hvordan enkeltmennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler” (Dalland, 2012, s.112). En kvalitativ metode går i dybden og kan brukes til å få innsikt i menneskers språklige ytringer eller handlinger, i motsetning til en kvantitativ metode som legger vekt på utbredelse og antall, og presenterer resultater ved bruk av statistikker og diagrammer (Bergsland og Jæger, 2014, s.66-67).

Jeg har valgt intervju som metode, da jeg ønsker å få en dypere innsikt i hvordan barnehagen arbeider med selvregulering. Ved å velge intervju og en kvalitativ metode har jeg mulighet til å komme med spontane oppfølgingsspørsmål og jeg åpner opp for refleksjon sammen med mine informanter. Jeg har valgt å ha en delvis strukturert tilnærming i mine intervju, slik at intervjuobjektene har muligheten til å komme med egne meninger og erfaringer (Thagaard, 2015, s.98).

4.2 Planlegging av datainnsamling

For å finne ut hvilken barnehage jeg skulle kontakte måtte jeg se etter Montessoribarnehager, da min problemstilling fokuserer på denne pedagogikken. Som nevnt tidligere i min innledning har jeg valgt Montessori på grunnlag av mitt opphold i USA, der vi brukte mye av Montessoris pedagogikk. Etter et kjapt søk på internett fant jeg to relevante barnehager som jeg tok kontakt med, der en av de svarte. Noen dager før intervjuet sendte jeg inn et

samtykkeskjema (se vedlegg 9.1) som barnehagen måtte signere, der de ble opplyst om taushetsplikt, opptak av intervju og temaet som skulle diskuteres. Jeg informerte de om at jeg skal skrive om selvregulering, hvordan en Montessoribarnehage arbeider med dette og hvilke metoder som blir brukt i det daglige.

I forkant av intervjuet lagde jeg en intervjuguide (se vedlegg 9.2) der jeg stilte spørsmål som jeg var nysgjerrig på og som var relevant for mitt tema. I en intervjuguide er det viktig å stille spørsmål som oppmuntrer informantene til å gi fyldige kommentarer og reflektere over temaene man vil ta opp (Thagaard, 2015, s.100). Jeg gikk igjennom min tidlige prosjektplan for å se etter punkt jeg ville fokusere på, og etter samtale med mine veiledere endte jeg opp med tre hovedkategorier: Selvregulering, utfordringer og foreldresamarbeid. Under disse kategoriene hadde jeg flere underspørsmål. Jeg startet med å stille spørsmål om informantens bakgrunn og hva informanten la i begrepet følelser. Deretter ønsket jeg å vite hva informanten la i ordet selvregulering, hvordan de arbeider med det og hvorfor dette er viktig i deres øyne. Her valgte jeg også å bruke en praksisfortelling fra min tredje års praksis som handler om hvordan de voksne snakker til barna, da jeg ønsket å få informantene til å reflektere over egen og andres praksiser. Videre ønsket jeg å finne ut hvilke utfordringer de hadde angående arbeid med selvregulering, her jeg også trakk inn en praksisfortelling fra USA som handlet om konfliktløsning. Til slutt ville jeg vite hvordan barnehagen arbeidet med foreldrene i henhold til blant annet selvregulering. Med disse spørsmålene ønsket jeg å få mer kunnskap om temaet mitt og en innsikt i hvordan man kan arbeide med selvregulering.

Jeg valgte å dra til barnehagen for å utføre intervjuene, da dette er en familiær plass for informantene. I en slik intervjusituasjon er det viktig at man skaper en tillitsfull og fortrolig atmosfære, som da kan bidra til at informantene åpner seg mer om de temaene jeg ønsker å vite mer om (Thagaard, 2015, s.109).

4.3 Beskrivelse av gjennomføring

I utgangspunktet hadde jeg avtalt å intervju to pedagogiske ledere, en på storbarnsavdeling og en på småbarnsavdeling. Da jeg kom i barnehagen ble jeg fortalt av styrer at pedagogisk leder på småbarnsavdelingen ikke kunne delta likevel, men at hun kunne gjerne stille opp i stedet, noe jeg takket ja til. Både styrer og pedagogisk leder er utdannet førskolelærer med Montessoriutdanning i tillegg, og har jobbet i denne barnehagen siden de startet opp med som

Montessori. Jeg hadde tidligere informert om at intervjuene kom til å bli tatt opp og som sagt sendt inn samtykkeskjema, men valgte å gjenta det ved starten av hvert intervju slik at begge parter var enige. Jeg informerte også om at intervjuene kom til å bli slettet etter transkribering, og det har de blitt. Jeg valgte å ha et notatark ved meg for å plukke opp eventuelle tema som skulle dukke opp og stikkord som jeg ønsket mer informasjon om. På denne måten fikk jeg mulighet til å være en mer aktiv lytter, og gi anerkjennelse til intervjuobjektene i form av blikk-kontakt og bekræftende ord som viste at jeg fulgte med.

4.4 Analysearbeid

Intervjuene ble transkribert innen to dager etter de var utført og deretter slettet. Jeg har gjennomgått mine transkriberinger flere ganger i arbeidet med koding, der jeg valgte å fokusere på kategorier som var relevant for mitt tema og min problemstilling. Mine utvalgte kategorier var blant annet selvregulering, sosial kompetanse, følelser, metoder og Montessori pedagogikk. Jeg har valgt å ikke bruke alle mine funn, men heller fokusert på det som er aktuelt i sammenhengen med min problemstilling og tema. Har valgt fiktive navn i videre arbeid med mine funn, der styrer har fått navnet Sofie og pedagogisk leder har fått navnet Eva.

4.5 Metodekritikk

Jeg har som nevnt tidligere valgt intervju, som er en kvalitativ metode. Ved å bruke intervju i sammenheng med mitt tema har jeg mulighet til å få en bredere forståelse, og det gir meg anledning til å komme med oppfølgingsspørsmål til det intervjuobjektene forteller meg. Samtidig gir dette meg færre intervjuobjekter enn hvis jeg hadde valgt en kvantitativ metode slik som spørreundersøkelse. Å kun velge intervju gjør at jeg bare får høre det intervjuobjektene sier, hadde jeg derimot valgt både intervju og observasjon kunne jeg observert det jeg har blitt fortalt.

Jeg valgte å ikke sende ut intervjuguide i forkant, kun samtykkeskjema der tema ble forklart. Dette kan føre til at svarene ikke er like gjennomtenkt og reflektert som de ville vært om de hadde fått intervjuguiden på forhånd. Ved å ikke sende den i forkant av intervjuet er det på den andre siden større mulighet for at man ikke får svar som er skrevet i forkant av intervjuet, men som informantene kom på akkurat da spørsmålene ble stilt. Det kan også være lettere å komme med oppfølgingsspørsmål underveis da informantene ikke nødvendigvis har laget seg

klare stikkord på svarene på forhånd. Jeg opplevde begge intervjuene som informasjonsrike og positive, men jeg merket også en forskjell på informantene. Styreren kom lettere til ordet enn pedagogisk leder, der jeg til tider måtte grave frem svaret. Innad i intervjuguiden valgte jeg å ha to praksisfortellinger fra USA, disse er fra en annen kontekst enn denne barnehagen og man kan ikke sammenligne disse to. Siden praksisfortellingene er fra en annen kultur er informantenes refleksjoner er sett i et norsk perspektiv. Jeg valgte disse fordi det kan være interessant å se hvordan andre land jobber med dette temaet og ønsket informantenes refleksjoner. På grunn av at disse praksisfortellingen er personlige og opplevd av meg, kan det gjøre at jeg i intervjuet responderer annerledes enn hvis de hadde vært oppdiktet. Jeg sitter med en førforståelse for praksisfortellingene som informantene ikke har. Dette er noe jeg har vært bevisst på gjennom hele prosessen.

Når man skal transkribere, tolke og analysere er det individuelt hva man trekker frem og hva man ser på som viktig i henhold til oppgaven. Det er viktig å understreke at dette er mine tolkninger, preget av mine tanker og tidligere erfaringer. Denne oppgaven kan ikke ses på som et entydig svar på hvordan Montessori barnehager jobber med selvregulering.

4.6 Etiske retningslinjer

Av etiske hensyn har jeg anonymisert intervjuobjektene og som nevnt tidligere under delkapittelet *Analysearbeid* gitt de fiktive navn, der pedagogisk leder er kalt Eva og styrer er kalt Sofie. Lydopptak er slettet og alt som er transkribert blir behandlet konfidensielt frem til oppgaven er ferdigskrevet og deretter blir dette også slettet. I forkant av intervjuet fikk de tilsendt samtykkeskjema, der det var presisert at det er frivillig å delta og at man kan når som helst trekke seg.

5.0 Funn og drøfting

I dette kapittelet blir jeg å presentere de funnene jeg har gjort meg i mine intervju, og det jeg har valgt ut som er relevant for min problemstilling og mitt tema. Deretter blir jeg å drøfte hvert enkelt funn hver for seg under hvert delkapittel. Jeg har også valgt å legge ved en praksisfortelling i mine funn og deretter drøfte responsen på den.

Gjennom begge intervjuene blir følelser tatt opp jevnlig, da dette kan ses på som et mer hverdagslig begrep å bruke i stedet for selvregulering. Jeg stilte spørsmål om følelser og hvilken plass arbeid med følelser har i en Montessori barnehage, og begge påpeker at uansett om det er Montessori eller ikke så er det mer fokus på følelser i samfunnet nå enn det var før. I det følgende kapittelet skal jeg utdype dette og fokusere på hvilke tanker de har om selvregulering, hvordan barnehagen arbeider med selvregulering, hvilke metoder og verktøy de bruker og til slutt hvilke konsekvenser arbeid med selvregulering har for barn.

5.1 Hvilke tanker har barnehagen om selvregulering

”Enkelte unga kan jo bruk tid på å finn den konsentrasjonen og roen, dem bare vandre litt. At dem får lov til det og, det snakke vi jo veldig mye om - det å ta hensyn til hverandre. Respekten” (Eva).

Under intervjuet trakk både Eva og Sofie frem viktigheten av å lære barna at de er en av flere, og at man skal ta hensyn og vise respekt til de rundt seg. Videre la de vekt på det å være trygg på og kjenne seg selv, og at et barn klarer ikke å samarbeide med andre barn eller voksne om denne tryggheten ikke er tilstede. Sofie legger også til at barnehagen aldri har definert hva de legger i selvregulering, men at det er en felles forståelse for hva de legger i det.

Jakobsen (2015) definerer selvregulering som evnen til å regulere egen atferd og tenke før man handler i gitte situasjoner. Det å definere selvregulering i praksis er ikke alltid like lett, og som vi ser i funnet ovenfor trekker Sofie frem at de ikke har definert hva barnehagen legger i selvregulering men at det finnes en felles forståelse for hva alle legger i begrepet. Samtidig kom det frem at å lære barna at de er en av flere, å vise hensyn og respekt var noe de trakk frem som viktige punkt. Dette kan tolkes som om de har en felles forståelse for begrepet da de nevner mye av det samme i intervjuene og blant annet legger vekt på atferd. Det begge

forteller om selvregulering kan vi også se i sammenheng med sosial kompetanse og Størksens (2018) definisjon. Hun mener at sosial kompetanse blant annet handler om å vise empati, selvkontroll og ansvarlighet, og at mangelen på dette kan hindre barn i å opptre i situasjoner på en sosial kompetent måte (Størksen, 2018, s.81-82). Slik som Eva forklarer det i sitatet ovenfor tolker jeg det på den ene siden som om barnehagen ser på sosial kompetanse som en viktig del av barnets selvregulering. Å ta hensyn og vise respekt mot andre kan forklares som å ha evnen til å vise empati og ansvarlighet i situasjoner der det er nødvendig, noe som igjen er å være sosialt kompetent. På den andre siden kan man tenke seg til at dette er vanlig folkeskikk som ikke nødvendigvis er spesielt rettet mot selvregulering eller barnehagens pedagogikk som standpunkt. For en barnehage som ikke fokuserer på Montessoris pedagogikk, hva ville deres definisjon vært?

Da jeg spurte om selvregulering trakk Eva frem at selvregulering også handler om at de voksne skal kunne skape en indre motivasjon, da alle barna er født med en trang til å lære og utforske. Når et barn har interesse for noe er det mer mottagelig for å lære. Hun sier også at miljøet er med på å skape reguleringen, da de prøver å legge til rette et miljø som er enkelt og tilrettelagt for barna. Eva forklarer det slik:

”Alle ungan e jo født med en trang til å lær da, til å utforske. Og det at vi hele tida gir dem påfyll sånn at dem ska få dekt den trangen. Også e det viktig å hjelp dem på veien da. E jo litt den der med å reguler sæ sjøl, e jo flere unga som treng hjelp til det. Men å gjør den veien best mulig da, uten at det ska korrigeres for my e viktig”.

Det Eva forteller kan vi se i tråd med hva som ligger til grunn for Montessoris pedagogikk. Montessori fokuserer på det forberedte miljøet og hvordan atmosfæren i rommet påvirker barnets læreglede. Det fokuseres på lyse rom med møbler justert i barnets høyde og voksne som er opptatt av enkeltbarnets behov (Lexow, 2012, s.5-6). Sett i lys av denne litteraturen kan vi si at Eva beskriver et miljø som fremmer læring i samsvar med Montessoris pedagogiske ide og ut fra det tolker jeg at dette er noe de praktiserer i det daglige. Eva påpeker at vi som voksne skal gi barna påfyll og hjelpe de på veien mot selvregulering. Dette er viktige refleksjoner som sier noe om deres syn på voksenrollen. Dette kan igjen ses i tråd med det forberedte miljøet, der Montessori fokuserer på å utdanne de voksne slik at de kan være en del av miljøet og forstå barnas behov (Lexow, 2012, s.5). Jeg tolker dette som om de følger Montessoris syn på selvregulering og voksenrollen, og støtter seg til egen pedagogikk.

En måte å utforske intervjuobjektene syn på selvregulering var å presentere en praksisfortelling fra mitt utenlandsopphold, noe som er nevnt tidligere i oppgaven. Praksisfortellingen ble fortalt i sin helhet etterfulgt av spørsmålet ”Hva synes du om å jobbe på denne måten?”.

Thank you for listening to your body

After being here for almost two months I have noticed a few things that is out of the ordinary for me personally, and that is how the teachers speak to the children. This happens particularly when the child does something that is good for their body, and something that is expected from them. If a child goes to the bathroom, takes a sip of water or regulates the amount of clothing they have on – the teachers always say “Thank you for listening to your body”.

Whenever a child listens, either by it self or together in a group, they say some version of “Thank you for using your listening ears, your quiet mouth, your watching eyes and your quiet body”. When the group does something well, like singing a song together or the children behaves during circle, the teachers might say: “Give your brain a kiss”. That means your brain did something good and we should acknowledge that.

Evas kommentar til fortellingen var at hun ikke likte at de gav belønning for atferd og at man ikke alltid trenger å si noe for at det skal være anerkjennende. Hun reflekterer over hvordan barn som har utfordringer og ikke klarer å kontrollere seg selv føler seg hvis andre blir anerkjent på den måten hele tiden, hvordan det går utover selvfølelsen til disse barna. Hun mener at det må komme naturlig, og måten du er på med tanke på kroppsspråk kan være anerkjennende i seg selv.

Sofie ble inspirert av fortellingen og mente at den var veldig relevant for dem, og uttrykte et ønske om å jobbe mer på den måten. Hun sier videre at å jobbe på denne måten gjør at barna klarer å bli mer kjent med seg selv og sine behov og følelser. Her påpekte Sofie:

”Det e jo det vi snakke så my om, ungan kler jo ikke på sæ sjøl for å godgjør oss. De ska jo bli selvstendig og klare sæ sjøl, vi ønske jo at det ska kom innenfra”.

Det Eva forteller om belønning for atferd kan vi se igjen i det Shanker (2013) skriver om straff og belønning. Tidligere har tanken vært at man kan få et barn til å gjøre det man vil hvis man bruker straff og belønning som en atferds regulerende metode, men ettersom disse metodene har blitt studert ser vi at det ikke fungerer på barnet, samtidig som det sliter på de

voksne som må være i en disiplinær rolle. Å bruke denne formen for atferds regulering kan i mange tilfeller gjøre det verre for barnet (Shanker, 2013). Så da kan vi spørre oss om det er nødvendig å anerkjenne barnet på måten det blir gjort i praksisfortellingen? Eva påpeker konsekvensen med å anerkjenne barnet foran de som kan ha utfordringer og ikke får denne anerkjennelsen. De kan få dårligere selvfølelse og det kan føre til at barnet føler seg utenfor gruppen. Shanker (2013) sier videre at å ta i bruk straff og belønning kan gjøre at barnet gjør som den voksne vil av redsel for å bli straffet eller for å få den gode belønningen, men dette er ikke det samme som barnet som ønsker å oppføre seg på den måten. Det Shanker (2013) sier her kan vi se i sammenheng med Montessori som mente at voksne gir ros på feil grunnlag (Lexow, 2012, s.6).

I motsetning til Eva reagerte Sofie med iver og entusiasme til denne måten å arbeide på. Hun vektlegger viktigheten av å arbeide på denne måten, da det gjør at barn blir kjent med egne følelser og behov. Det hun forteller kan vi se i tråd med det Fossen (2013) beskriver som et differensiert følelsesliv, hvor hun påpeker hvor viktig det er å hjelpe barn i prosessen mot å bli kjent med seg selv og sine følelser. Sofie forteller at de ønsker at barna skal bli selvstendige og klare seg selv, og jeg tolker det som om denne type tilbakemelding hadde vært positiv når det gjelder barnets selvregulering. Her har vi to forskjellige meninger i samme barnehage, og dette kan i en viss grad tolkes som om selvregulering ikke har samme betydning for Eva som det har for Sofie. På en annen side er dette to forskjellige individer med egne erfaringer og meninger, som bidrar til deres refleksjoner rundt dette temaet. Dette gjør at vi går ifra barnehagens felles definisjon til enkeltindividets personlige definisjon på selvregulering, noe jeg tolker ut i fra mine funn.

5.2 Hvordan arbeider barnehagen med selvregulering?

Under intervjuet legger Sofie vekt på at de jobber mye med følelser, og hvor viktig det er for både barn som strever og ikke strever å bli kjent med sine følelser. Hun sier også at de fokuserer på å ikke irettesette, men i stedet se på handlingen og følelsen som ligger bak. Sofie påpeker

”Hvis barnet tar et tog så prøve vi å itj si at ”du må itj ta det toget” vi prøve heller å si ”Åj, du hadd veldig lyst på det toget du no, det ser æ du har lyst på også va det en annen som hadd det”.

Eva bekrefter det som Sofie sier her og forteller at det er viktig å lytte og prøve å forstå barna. Hun trekker også frem viktigheten av å være en god voksen som barna kan komme til, en voksen som tar følelsene på alvor og ønsker det beste for hvert enkelt barn.

Dette er i tråd med hva Fossen (2013) skriver om barnets personlighetsmessige modning og utvikling, og hvor viktig det er at barnet får bli kjent med seg selv og sine egne følelser. Fossen påpeker viktigheten av å hjelpe barn mot et differensiert følelsesliv, og hvor betydelig det er for voksne å være bevisst på hvordan vi viser følelser (Fossen, 2013, s.25). Utfra det de begge sier tolker jeg det som om deres måte å arbeide med selvregulering og følelser på er bevisst fra deres side, da det ble nevnt under begge intervjuene. De legger vekt på å være tilstede, bekrefte barnets følelser og fokuserer på følelsen som ligger bak handlingen. Dette kan igjen ses i lys av forskningen Shanker (2013) har gjort på selvregulering, der han presiserer at å straffe et barn for å ha ”mangel på selvdisiplin” kan forverre de selvregulerende problemene barnet allerede har. Her i barnehagen velger de å ikke irettesette, noe som ligger godt til grunn i Montessori pedagogikken (Lexow, 2012). I situasjoner der barnet tar en leke fra et annet barn eller blir opprørt på grunn av at han må vente på tur, er det viktig å tenke på at det handler ikke bare om å ha kontroll over seg selv. Shanker (2013) forklarer i sin artikkel at det er en tendens til å tro at selvregulering er det samme som selvkontroll, altså at man da har en indre styrke til å kjempe mot impulser. Videre legger han vekt på at selvkontroll er viktig for barns evne til å håndtere fristelser de møter i hverdagen, men begrepet selvregulering står for en helt annet måte å forstå hvorfor barnet sliter med selvkontroll – og hva vi kan gjøre for å støtte dette barnet (Shanker, 2013). Denne leken kan ses på som en fristelse i barnets øyne, og måten de velger å møte dette på tolker jeg som en positiv praksis i denne barnehagen, som fører til større forståelse for barnets egen selvregulering.

Gjennom intervjuet ble sosial kompetanse vektlagt som en del av selvreguleringen til barna. Eva forteller at det er viktig at man lærer barna å ha respekt for hverandre, og bruke tid på dette. Hun har øvelser på sin avdeling, der de øver på å lukke og åpne en dør; å sette stolen inn til bordet; og at når man går forbi hverandre skal man vike unna. Eva forklarer det slik:

”Vi starte alltid høsten med å ha samlingsstunda der vi egentlig lære litt om respekt for hverandre. Kordan e vi når vi møtes, når vi si navnet til hverandre, når vi hilse. Det å se på hverandre, kordan lukke og åpne vi ei dør, førr du ska jo itj smell døra. Så da har vi øvelsa, at en unge går ut og går inn rolig. Øvelsa som e litt banal, men som lære.. Ja

det e nåkka med å vis respekt, det å vent på tur, det å sett inn stolen til bordet når vi e ferdig”.

I tråd med det Pape (2000, s.22) forteller om sosial kompetanse kan vi tolke dette som om del av å bli et sosialt kompetent menneske, der vi behandler mennesker med samme respekt vi ønsker fra andre. I likhet med Pape snakker Eva om respekt for andre og viktigheten av å være bevisst på hvordan man er i møte med de andre barna og voksne. Å ha øvelser slik som dette tolker jeg som et bevisst og positivt valg for arbeid med selvregulering, der barn får øve seg på noe som for oss er selvsagt. Men det har jo ikke alltid vært en selvfølge, for hverken deg eller meg. Jakobsen (2015) påpeker at selvreguleringen man får i tidlige år, spesielt mellom tre og fem, blir en grunnmur for videre utvikling og læring i barnehage og skole. Å lære seg disse enkle tingene som hvordan man hilser på hverandre og hvordan man åpner/lukker en dør gir et grunnlag som barna tar med seg videre i livet og jeg tolker det som om jo tidligere man starter med dette jo bedre er det for barna i det lange løp. Kan vi si at dette er en del av selvregulering? Selvregulering defineres av Jakobsen (2015) og Størksen (2018) som evnen til å tilpasse seg sosialt, noe som kan bety å ha evnen til å hilse på mennesker med respekt og å lukke døren etter seg. Montessoripedagogikken vektlegger en god sosial utvikling og presenterer stimulerende hverdagsaktiviteter for barna i form av å dekke bordet, sette stoler på plass og feie gulvet (Lexow, 2012, s.6). Jeg tolker dette som en spesifikk måte å arbeide på, og det kan bety at det er eget for denne pedagogiske institusjonen og tilsvarende andre Montessoribarnehager. Det kan også forklare hvorfor de velger å ha slike øvelser med barna i oppstarten av barnehageåret.

5.2.1 Metoder og verktøy

I mine intervju har det kommet frem forskjellige metoder og verktøy som blir brukt i henhold til selvregulering, der jeg har valgt å trekke frem tre som gikk igjen i intervjuene.

Grønne tanker, glade barn

Dette var en metode som spesielt Eva snakket mye om under intervjuet, men som ble nevnt av begge. Det er to bamseser, en grønn og en rød. Den grønne har smilemunn og den røde ser mer betenkt ut, men ikke direkte sint/sur. Disse bamsene blir brukt i samlingsstunder sammen med barna, der pedagogen gjerne starter med en bamse og forklarer hvordan hun føler seg. Eva forklarer at

”Ofte så e den røde vanskeligere enn den grønne, så e det ka kan vi gjør for at den røde ska bli grønn, og det blir mye mer konkret og lettere for ungan”.

Fossen (2013) understreker at følelser er noe som både barn og voksne har felles, og vi kan ikke si at noen følelser er karakteristiske bare for barn (Fossen, 2013, s.25). Sett i lys av dette kan vi si at barnehagepersonalet kan være en god støtte for barna i arbeid med følelser. Alle vet hvordan er å være sint, lei seg eller glad og uansett om man kjenner på disse følelsene forskjellig er det likevel det samme. Fossen (2013) påpeker at følelser kan oppleves som blant annet gode og vonde eller trygge og utrygge, og dette igjen kan være knyttet opp mot hvordan vi fysisk føler oss. Ofte er det vi føler forbudt med kroppslige opplevelser, eksempelvis kan man ha vondt i magen når vi har det vondt eller føler oss utrygg (Fossen, 2012, s.24). Dette er universalt og ved at de voksne er bevisste på hvordan de selv føler seg påvirker det også det arbeidet de gjør med barna. Å bruke disse bamsene som et verktøy i barnehagen tolker jeg som et godt tiltak i arbeid med følelser og selvregulering, da barn ikke alltid klarer å sette ord på hvordan de føler seg. Her har de voksne en mulighet til å få frem forskjellige følelser samtidig som det er lettere for barna å ordlegge seg. Hvis man har en vond tanke er det lettere for en 3-åring å si at han har en rød tanke, enn å definere det til sinne, angst eller utrygghet. Der kommer vår voksenrolle inn for å støtte barnet og finne ut hvilken følelse som ligger bak, slik at vi kan arbeide videre med det. Rammeplanen (2017) legger vekt på at personalet skal støtte barna til å reflektere over og bli kjent med egne følelser, noe jeg tolker at denne barnehagen gjør blant annet ved bruk av verktøy som grønne tanker, glade barn.

Fokus på lekemateriell

Mye av lekemateriellet i en Montessori barnehage er selvkorrigerende, noe som ifølge Sofie er med på å støtte selvreguleringen. Hun forklarer det slik:

”Vi treng ikke å si til barnet at dette ikke e riktig, materiellet vise om du har gjort det riktig eller ikke. Hvis du legg et puslespill feil, så bli det feil. Da slipp du den irttesettelsen, ungen oppdaga det sjøl. Og da blir det en mestringsfølelse der og. Sjøl om at, det e ikke en mestringsfølelse av å ikke mestre det, men ”Åj da må æ gjør det sånn isteden” også da enda større mestringsfølelse fordi man har sluppet å bli korrigeret”.

Barnehagen fokuserer på å ha et mindre antall leker, både av eget materiell og leker som lego og biler. Dette gjør de for at barna skal lære å regulere egne følelser hvis for eksempel et annet barn har et leketøy man ønsker å leke med. Eva forteller at det er viktig at barnet kan sette sine behov til side og vente til det er ledig igjen.

Det Sofie sier kan vi se igjen i det Lexow (2012) skriver om Montessorimaterialet.

Montessori grunngir sin praksis vedrørende lekene ved å si at barn som omgås barn og voksne i et miljø som fremmer respekt og frihet er en del av å utvikle seg sosialt. Ved at alt materiell finnes i få eksemplarer lærer barna å vente på tur og å ta hensyn til de rundt seg, noe som er betydelig for barns sosiale utvikling (Lexow, 2012). Dette er viktige punkter innen selvregulering og jeg tolker dette som en positiv metode å arbeide med selvregulering på. Det gir barna muligheten til å prøve å regulere seg selv, som i lengden skaper et godt grunnlag for selvregulering. At barnehagen har ”vanlig” lekemateriell i tillegg til sitt eget kan ses på som en viktig del av barnehagens praksis. De har valgt å følge Montessoris pedagogiske ide, men samtidig har de justert det etter egne omstendigheter. Det at barnehagen har eget lekemateriell kan også tolkes som en motpart til hvordan samfunnet vårt er til dags dato. Det er stort fokus på å ha alt innen rekkevidde og man skal ha det når man vil ha det. Å bruke metoder slik som dette kan ses på som essensiell i vårt samfunn i dag, da det lærer barn å ha medmenneskelighet og respekt for de rundt seg.

Toleransevinduet

Gjennom datainnsamlingen ble det klart at dette er en teori de bruker aktivt. Det er ikke en metode som er spesiell for Montessori, men en de likevel velger å ta i bruk. Man kan ha et toleransevindu som er stort eller lite, alt avhengig av hvor trygg du er. Hvis du har et lite toleransevindu er det vanskelig å regulere seg selv og da havner du fort ut av det og kan bli sint eller aggressiv. Hvis du har et stort toleransevindu er det lettere å regulere seg selv, og det er et mål de har innad i barnehagen, at barna skal få størst mulig toleransevindu. I henhold til toleransevinduet påpeker Sofie at:

”Vi tenk at for å bli gode verdensborgere, eller medmenneska, så er det viktig at man kan sett sæ sjøl litt tebake. Reguler sæ sjøl ned, eller reguler sæ opp alt ettersom kor man e”.

Det som Sofie forteller her kan vi se i tråd med Shanker (2013) og hans beskrivelse av selvregulering. Han skriver at selvregulering handler blant annet om hvor effektivt et barn håndterer en stressende situasjon og deretter gjenoppretter seg selv (Shanker, 2013). Utfra det som blir sagt her kan vi se på toleransevinduet som en metode som samsvarer med arbeid med selvregulering, og ved å bruke dette aktivt øker de barnets evne til å behandle stressende situasjoner. Sofie påpeker at trygghet er med på å bestemme hvor stort ditt toleransevindu er.

Å arbeide med metoder slik som toleransevinduet kan ses på som hensiktsmessig for barna, da de fremover i tid er bedre rustet til å møte motgang og regulere seg i blant annet stressende situasjoner.

5.3 Hvilke konsekvenser har arbeid med selvregulering for barna i barnehagen

Under intervjuet trakk Sofie frem lydnivået i barnehagen, og reaksjonene som kommer fra besøkende i barnehagen. Hun forklarer det slik:

”Vi kan ha 36 barn sammen vi, og det e lyd ja. Man hør at de snakke og hold på, men det e itj læven sånn at du føl at du må ha støy.. sånn øra”.

Videre spurte jeg om hun kunne tenke seg til hvorfor det er slik at deres barnehage har et så lavt støynivå, presiserte hun at det er en del av grunntanken og meningene deres. Det ligger i pedagogikken de fører og det gjelder alle på huset, voksne som barn. Sofie forklarer det slik:

”Så de store lær de minste og de e heile tida forbilda for hverandre. Det e itj fordi vi voksne går rundt å si hysj, det e bare sånn. Også tenke æ at barna har godt av å kunne ha det rolig rundt sæ, å få sitt å tegn eller lek med lego uten at det e et helt læven rundt de”.

Her kan vi trekke klare linjer mellom Montessoripedagogikken og det Sofie forteller oss. I følge Lexow (2012) inkluderer Montessoris forberedte miljø prinsipper slik som frihet, orden og struktur og spontan sosial trening i en atmosfære grunnlagt på vennlighet og respekt. Ut i fra det Sofie sier kan det tolkes som at barnehagen har lagt til grunne dette med vennlighet og respekt, og ved hjelp av dette har de skapt rom for orden og struktur blant barna. Hvilken virkning har denne pedagogikken på barna? Lexow (2012) skriver at et rolig og harmonisk

miljø er en forutsetning for at barna skal få oppleve en indre ro, og at konsentrasjon er viktig for barnets psykiske utvikling (Lexow, 2012). I tråd med denne litteraturen kan vi kanskje si at barnehagens arbeid mot et rolig miljø for barna kan skape et større rom for læring i hverdagen.

Eva påpeker at etter 20 år i bransjen har barna blitt mer egosentrisk, og i et samfunnsperspektiv er fokus på selvregulering blitt grunnleggende for fremtiden. Begge forklarer at uansett om det er Montessori eller ikke, så er det mer fokus på følelser i samfunnet enn det var tidligere. De begge forteller at barn sitter mer på nettbrett og lignende hjemme, og at utviklingen av barns empati kan minske på grunn av dette. Eva beskriver det slik:

”Barna e mer ”mæ mæ mæ” og hvis ikke æ får det som æ vil så blir æ sint altså. Vi har bevisst valgt bort data og ipad, og det e bevisst for at vi mene det får dem nok av hjem. Å sitt ansikt til ansikt, kor my viktigere det e. Det reelle”.

Det som Eva sier her kan vi se i tråd med det Shanker (2013) sier om at barn nå i dag vokser opp i en verden hvor selvregulering stadig blir viktigere. Det har blitt et større fokus på smarttelefoner, nettbrett og datamaskiner, noe som igjen påvirker barns oppvekstvilkår. Eva vektlegger viktigheten av å være sammen i nuet, men er det umulig hvis man innfører digitale verktøy i barnehagen? Rammeplanen (2017) har lagt større vekt på at ”Ved bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet skal dette støtte opp om barns læreprosesser og bidra til å oppfylle rammeplanens føringer for et rikt og allsidig læringsmiljø for alle barn” (Rammeplanen, 2017, s. 44-45). TV2 henviser til forskning gjort av forskere ved Boston University School of Medicine der de hevder at spilling og lignende på nettbrett kan påvirke barnets evne til å regulere egne følelser, noe som igjen kan føre til at barnet ikke evner å ha sosiale relasjoner (Tv2 nettavis, 01.05.18). Likevel er digitale verktøy nyttig i barnehagens arbeid mot læringsprosesser, men man kan stille seg spørsmålet om hvilke bekostninger dette skal gå ut over? Som Eva sier er hennes erfaring at barn ikke kommuniserer ansikt til ansikt, kan vi da si at bruk av digitale verktøy i forhold til at bruken er så høy i barnas hjem, motarbeider barnas selvregulering og sosiale kompetanse?

6.0 Oppsummering

I denne oppgaven har jeg tatt for meg problemstillingen: **”Hvordan arbeider en Montessoribarnehage med selvregulering?”**. Gjennom kvalitativ forskning har jeg fått innsyn i deres tanker om selvregulering og hvordan de arbeider med dette i det daglige. Jeg ønsker å presisere at de funnene jeg har kommet frem til ikke er en fasit, men en tolkning gjort ut i fra mine erfaringer og min kvalitative forskning. Jeg blir å presentere de mest sentrale hovedfunnene som svarer på min problemstilling.

Innledningsvis ble vi presentert for det Shanker (2013) skriver om selvregulering, nemlig hvordan selvregulering kan legge grunnlaget for blant annet barnets fysiske, psykologiske og atferdsmessige velvære. Gjennom funnene ser vi at barnehagen fokuserer på at barn skal bli kjent med egne følelser og ta hensyn og vise respekt for andre. Hvordan vi er mot andre og hvordan vi er i rommet er noe Montessori vektlegger og har egne øvelser for, der de fokuserer på måten vi blant annet hilser på hverandre og enkle oppgaver som å åpne og lukke en dør. Her ser vi også at de legger vekt på å se på handlingen og følelsen bak i stedet for å irettesette barnet når det gjør noe som ikke greit, slik som å ta en leke fra et annet barn. Barnehagen fremmer voksenrollen og mener at vi skal lytte og prøve å forstå barnets følelser, og ser på dette som en viktig del av arbeidet med selvregulering.

Videre ser vi at barnehagen har spesifikke metoder som er med i arbeidet mot barnets selvregulering. Her trekker de spesielt frem grønne tanker, glade barn som er med på å hjelpe barnet forstå og ordlegge sine følelser. Selvregulering handler om å tilpasse egen atferd, noe vi kan se at barnehagen arbeider med ved bruk av toleransevinduet. De ønsker at barna skal få et så stort toleransevindu som mulig, noe som er med på å styrke barnets selvregulering. Barnehagen understreker også viktigheten av å bruke lekemateriellet fra Montessori, som i seg selv er selvkorrigerende og med på å lære barna evnen til å regulere seg selv.

Gjennom foregående drøfting og med utgangspunkt i teorien ser vi at barnehagen arbeider både bevisst og ubevisst med selvregulering. Til tross for at de sier at barnehagen ikke har definert hva de legger i begrepet ser vi på tvers av pedagogene at de sitter inne med samme oppfatning av hva som er viktig i henhold til arbeid med barnets selvregulering. Samtidig ser vi at å presentere en praksisfortelling fra en annen kontekst skaper ulike refleksjoner om hvordan man skal arbeide med det i barnehagen.

7.0 Avslutning

Arbeidet med denne oppgaven har vært en krevende men spennende prosess, og veien har virket lang til tider. Utgangspunktet for oppgaven var å finne ut hvordan en Montessoribarnehage arbeider med selvregulering og med det har jeg tatt til meg mye ny kunnskap. Jeg har fått en større forståelse for betydningen av selvregulering og hvor viktig det er for barns utvikling mot å bli et godt fungerende og sosialt kompetent menneske. For at barn skal utvikle evnen til å regulere seg selv er det grunnleggende å ha gode voksne som støtter barnet og har et helhetlig syn på barnets utvikling.

Gjennom oppgaven har jeg dannet meg nye tanker om selvregulering og sett hvor veien videre kan gå. Dette er et tema jeg brenner for og noe jeg forhåpentligvis kan ta videre i en fremtidig masteroppgave. Hvis omfanget på oppgaven hadde vært bredere og jeg hadde hatt mer tid til å forske på selvregulering ville jeg valgt å observere for å se nærmere på hvordan barna bruker metodene barnehagen har fortalt om. Jeg ville også sett mer på utfordringene man kan ha ved å arbeide med selvregulering.

8.0 Referanseliste

Bergsland, M.D., Jæger, H (2014). Bacheloroppgaven. I H. Jæger(red.). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. (s.66-67) Oslo: Cappelen Damm

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Drugli, M.B (2018). Emosjonell utvikling og tilknytning. I M.B. Drugli (red.). *Utvikling lek og læring i barnehagen*. (s.53) Bergen: Fagbokforlaget

Fossen, A. (2013). *Snakk med barn om følelser*. (2.utg). Oslo: Kommuneforlaget

Jakobsen, S.E. (2015, 25. januar). Selvregulering er grunnmuren for læring. Forskning.no. Lastet ned fra <https://forskning.no/barn-og-ungdom>

Lexow, M. (2012). *Velkommen til Montessoripedagogikken*. Bekkestua: Montessoriforlaget

Pape, K. (2000). *Æ trur dem søv*. Oslo: Kommuneforlaget

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. (2017). Oslo: Kunnskapsdepartementet. Lastet ned 15.08.17 fra <http://www.udir.no/Barnehage/Rammeplan>

Shanker, S. (2013). Calm, alert and happy. Ontario Ministry of Education. Lastet ned 27.03.18 fra <http://www.edu.gov.on.ca/childcare/Shanker.pdf>

Størksen, I (2018). Sosial utvikling. I M.B. Drugli (red.). *Utvikling lek og læring i barnehagen*. (s. 81-95) Bergen: Fagbokforlaget

Størksen, I (2018). Selvregulering. I M.B. Drugli (red.). *Utvikling lek og læring i barnehagen*. (s.189-201) Bergen: Fagbokforlaget

Thagaard, T. (2015). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget

TV2 Nettavis. *Ekspertene advarer: Slik skader iPad-spill barnet ditt*. Lastet ned 01.05.18 fra <https://www.tv2.no/a/6521873/>

9.0 Vedlegg

Under dette kapittelet ligger dokumenter som er brukt i henhold til oppgaven. Et samtykkeskjema til min utvalgte barnehage samt intervjuguide med praksisfortellinger.

9.1 Samtykkeskjema

Til *** Montessoribarnehage

11.03.18

FORESPØRSEL OM DELTAGELSE til bachelorintervju.

Jeg er fortiden i mitt tredje år på Dronning Mauds Minne Høgskole, der jeg har fordypning i *Arbeid med barn i et internasjonalt perspektiv* og skal skrive bachelor nå i vår.

Mitt tema for bachelor er selvregulering, og jeg ønsker å fokusere på hvordan Montessoribarnehager arbeider med dette i det daglige. Jeg vil se nærmere på hvordan man jobber med selvregulering i barnehagen, og hvilke metoder som blir brukt. Derfor ønsker jeg å intervju to pedagoger hos dere i *** Montessoribarnehage da dere har spesifikk kompetanse innen dette. Deres deltagelse vil som sagt være intervju, som blir å vare i rundt en time. Intervjuet blir tatt opp slik at jeg kan transkribere det i etterkant. Datamaterialet er kun tilgjengelig for meg og blir slettet etter det er transkribert. Alt blir anonymisert i mitt skriftlige arbeid. Ved å signere dette skjemaet samtykker dere til å delta i intervjuene og at det blir tatt opp. Dere har mulighet til å trekke dere fra studien hvis dere ikke lengre kan delta.

Mine veiledere

Marianne Schram

Gry Mette Dalseng Haugen

Hvis dere har spørsmål eller lignende, så er det bare å ta kontakt.

Med vennlig hilsen

Benedicte Sandmo

.....
Jeg samtykker i å delta i bachelorintervju som omhandler selvregulering.

.....
Sted/ dato

.....
Underskrift

9.2 Intervjuguide

Intervjuguide Bachelor

Før intervjuet: Informer om taushetsplikt, at intervjuet blir tatt opp, når det blir slettet og at alt er anonymisert. Takke for at de tar seg tiden til å delta i intervjuet.

1. BAKGRUNNSINFORMASJON

- Kan du fortelle meg litt om din bakgrunn?
 - Utdanning? Jobb?
 - Hvor kom din interesse for Montessori fra?
 - Hvilken plass har arbeid med følelser innenfor Montessoripedagogikken?
- På hvilken måte arbeider dere mot en økt bevissthet for barnets egne følelser?
 - Kan du gi meg eksempler på dette? (I det daglige; temaarbeid, bøker, sanger?)

2. SELVREGULERING

- Hva legger barnehagen i ordet selvregulering?
 - Hvorfor er det viktig å jobbe med dette?
- PRAKSISFORTELLING: Thank you for listening to your body
 - Hva synes du om denne måten å jobbe på?
 - Hva kan ligne på det de gjør her/hva er forskjellig?
- Hvordan jobber dere spesifikt med selvregulering for barna?
 - Hvilke metoder?
- Har du hatt erfaring med arbeid med selvregulering før du begynte å jobbe her?
 - Hva legger du i ordet selvregulering?
- Blir det evaluert innad i barnehagen, hvordan dere på best mulig måte kan jobbe med dette?
 - Er det tema på møter med ansatte? Reflekterer dere sammen? Hvordan?
- Tenker du over det i her-og-nå situasjoner? Ubevisst/bevisst

3. UTFORDRINGER

- PRAKSISFORTELLING: Peace table
 - Hva synes du om denne måten å jobbe på?
- Hvis barna er i en konfliktsituasjon, har dere noen spesifikke prinsipper dere følger for å håndtere det?

- Kan du gi meg noen eksempler?
- Bruker dere noen verktøy?
- Føler du det er noen utfordringer knyttet til å arbeide med selvregulering?
 - Kan du fortelle meg om sist gang du opplevde en utfordrende situasjon?

4. FORELDRESAMARBEID

- Hvordan er samarbeidet mellom barnehage og hjem i henhold til selvregulering?
 - Er dette et tema dere tar opp på foreldremøte?
 - Hvordan fungerer det? Har du noen eksempler fra sist dere hadde møte?

5. AVSLUTTENDE ORD

- Har du noe å tilføye, er det noe knyttet til selvregulering vi ikke har snakket om som du synes er viktig?
- Noe du tenker du vil si som du ikke har fått tid til?

9.2.1 Praksisfortellinger til intervjuguide

THANK YOU FOR LISTENING TO YOUR BODY

After being here for almost two months I have noticed a few things that is out of the ordinary for me personally, and that is how the teachers speak to the children. This happens particularly when the child does something that is good for their body, and something that is expected from them.

If a child goes to the bathroom, takes a sip of water or regulates the amount of clothing they have on – the teachers always say “Thank you for listening to your body”.

Whenever a child listens, either by it self or together in a group, they say some version of “Thank you for using your listening ears, your quiet mouth, your watching eyes and your quiet body”.

When the group does something well, like singing a song together or the children behaves during circle, the teachers might say: “Give your brain a kiss”. That means your brain did something good and we should acknowledge that.

PEACE TABLE

During exploration time the children were running around and playing at different places in our classroom. As I was making my way towards the circle I came upon a situation between three children. They were having a disagreement and could not work it out for themselves.

While Jai and Ellis were arguing and running around, Jai said “I think we need the peace rose for this”. Freya ran to the Peace table and got the peace rose. Then she yelled “I got the rose I got the rose Jai”. It was hard for Jai and Ellis to see that she had gotten the rose, because they were running around and being loud, so I guided them to the circle – and we met up with Freya. When we got to the circle everyone got to hold the rose and say what happened from his or her point of view, and in the end we figured it out.